

Lausunto

12.10.2021

VN/20217/2021

VN/20217/2021-PLM-14

Oikeusministeriö

Puolustusministeriön lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi vaalilain muuttamisesta

Puolustusministeriö toteaa, että esityksessä ehdotetut muutokset edistävät varusmiesten yhdenvertaisuutta. Puolustushallinnon osalta taloudelliset vaikutukset on myös huomioitu. Laitosäänestyksen toimittamisen mahdollistava lainsäädäntö on tarpeen.

Laitosäänestys toimitettiin Puolustusvoimien varusmieskoulutusta antavien joukko-osastojen varuskunnissa väliaikaisella lailla (laki vaalilain 9 ja 46 §:n väliaikaisesta muuttamisesta, 411/2021) vuoden 2021 kuntavaaleissa. Joukko-osastoilta kerättyjen lausuntojen perusteella laitosäänestys saatiin toteutettua Puolustusvoimissa onnistuneesti. Järjestelyjen arvioitiin vaatineen joukko-osastoissa noin yhden henkilön työpäivän verran resursseja. Järjestelyjen arvioitiin kuormittaneen vaalitoimikuntia enemmän kuin Puolustusvoimien henkilöstöä. Yhteistyön kuntien kanssa todettiin myös sujuneen erityisen hyvin. Äänestystilat saatiin useimmissa paikoissa järjestettyä sotilasalueella sijaitsevilla tiloilla, kuten esimerkiksi sotilaskodeissa. Joissain joukko-osastoissa äänestys järjestettiin tuomalla vaalibussi sotilasalueelle.

Lainsäädännön muuttaminen juuri ennen vaaleja ja sen vaikutus jo laadittuihin suunnitelmiin mainittiin yhtenä haasteena äänestysjärjestelyjen toimeenpanossa. Puolustusvoimissa oli laadittu suunnitelmat äänestysjärjestelyistä myös sen varalta, jos lakimuutos ei olisi tullut voimaan. Laitosäänestystä pidettiin kuitenkin hyödyllisenä vallitsevassa epidemiatilanteessa, sillä se mahdollisti terveysturvalliset äänestysjärjestelyt. Lisäksi laitosäänestys helpotti varusmiesten kohortoinnin ja ennakoäänestysajan yhteensovittamista. Vuonna 2022 toimitettavien aluevaalien osalta joukko-osastot katsoivat laitosäänestyksen olevan myös toivottava lyhyen ennakoäänestysajan ja varusmiesten kohortoinnin takia. Joukko-osastoissa laitosäänestystä ei kuitenkaan pidetty tarpeellisena myöhemmin toimitettavissa vaaleissa siinä tapauksessa, jos terveysturvallisuustilanne palaa normaaliin.

Lausuttavana olevassa esitysluonnoksessa todetaan, ettei esityksellä olisi vaikutuksia Puolustusvoimien tai Rajavartiolaitoksen lakisääteisiin tehtäviin. Puolustusministeriö toteaa, ettei näitä vaikutuksia ole rauhan aikana, mutta esimerkiksi valmiutta kohottaessa tilanne saattaa olla erilainen. Puolustusvoimista annetun lain (551/2007) 2 §:ssä säädetään Puolustusvoimien tehtävistä, joista yksi päätehtävä on Suomen sotilaallinen puolustaminen. Siten esimerkiksi valmiutta kohotettaessa valmiuslain (1552/2011) tarkoittamissa sotilaallisissa poikkeusoloissa tai muissa vakavissa normaaliolojen häiriötilanteissa Puolustusvoimien kyky järjestää paikkaan sidottu laitosäänestysmahdollisuus voi olla rajoittunut tai jopa mahdoton. Luonnoksessa esitetyllä muotoilulla laki velvoittaisi laitosäänestyksen järjestämiseen Puolustusvoimissa yhteiskunnassa vallitsevasta tilanteesta huolimatta.

Esitysluonnoksessa todetaan esimerkiksi Ruotsin osalta: ”Ruotsin vaalilaki (Vallag 2005:837) ei sisällä erillisiä säännöksiä varuskunnista äänestyspaikkoina tai varusmiesten äänestysjärjestelyistä. Lain 3 luvun 5 §:ssä säädetään vaalilautakunnan mahdollisuudesta päättää, että äänestäminen *voidaan* järjestää myös sairaalassa, rangaistuslaitoksessa tai muussa vastaavassa laitoksessa.”

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Puolustusministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 31
00131 Helsinki

Eteläinen Makasiinikatu 8 29 516 001
Helsinki 35 829 516 001

kirjaamo@defmin.fi
www.defmin.fi

Puolustusministeriö esittää, että lakiehdotuksen 9 §:n osalta arvioitaisiin erityisesti sotilaallisten poikkeusolojen tai muiden vakavien normaaliolojen häiriötilanteiden vaikutusta Puolustusvoimissa tapahtuvan laitosäänestyksen järjestämisvelvollisuuteen.

Yleisesti puolustusministeriön näkemyksen mukaan on kuitenkin olemassa tarve lainsäädännölle, joka mahdollistaa tarvittaessa laitosäänestyksen toimittamisen Puolustusvoimissa. Näin jatkossa ei olisi tarvetta tehdä väliaikaisia muutoksia vaalilakiin vastaavalla tavalla kuin kevään kuntavaalien alla, eikä pandemia tai muu syy aiheuttaisi sellaisia muutoksia asevelvollisten palvelusjärjestelyihin, että se vaikuttaisi negatiivisesti varusmiespalvelusta ja naisten vapaaehtoista asepalvelusta suorittavien henkilöiden mahdollisuuteen käyttää äänioikeuttaan.

Esitetyn lakiehdotuksen 46 §:n mukaan laitoksessa saisivat äänestää vain varusmiespalvelusta tai naisten vapaaehtoista asepalvelusta Puolustusvoimien varusmieskoulutusta antavien joukko-osastojen varuskunnassa suorittavat äänioikeutetut. Puolustusministeriö esittää, että laitosäänestyksen järjestämisen ulottamista myös kertausharjoitusta suorittaviin voisi olla syytä arvioida. Asevelvollisuuslain (1438/2007) 2 §:n mukaan kertausharjoituksessa olevien reserviläisten oikeudellinen asema ei eroa varusmiespalvelusta suorittavista. Laitosäänestyksen järjestäminen kertausharjoituksessa oleville reserviläisille ei välttämättä ole tarkoituksenmukaista ja sen edellyttämät resurssit voisivat muodostua hyötyjä suuremmiksi.

Lisäksi Pääesikunta on puolustusministeriölle antamassaan lausunnossa todennut, että kertausharjoituksia ei aina järjestetä esitysluonnoksen tarkoittamissa varuskunnissa, ja harjoituspaikka saattaa olla operatiivisista syistä salainen. Jo väliaikaisen vaalilain muuttamisen yhteydessä kävi ilmi Puolustusvoimien organisaatorakenteen haasteellisuus määriteltäessä lakiin Puolustusvoimien yksikköä, jossa laitosäänestys tulisi järjestää. Puolustusvoimissa on varuskuntia, joissa ei välttämättä majoitu varusmiehiä tai järjestetä koulutusta varusmiehille, mutta niissä saatetaan kuitenkin järjestää esimerkiksi kertausharjoituksia.

Esitysluonnoksessa erinäisten turvallisuuskäytäntöjen huomioon ottaen todetaan: ”Lisäksi vaalitoimikunnan jäsenille (ja mahdollisille vaalitarkkailijoille) voitaisiin järjestää varuskunnan puolelta saattaja tai saattajat, jolloin he eivät voisi itsenäisesti liikkua varuskunta-alueella. Oikeusministeriön tiedossa on, että esimerkiksi vankiloissa laitosäänestystä toimitettaessa vaalitoimikunnalle voidaan määrätä saattaja vankilan puolelta. Tieto laitosäänestystä toimittavista vaalitoimikuntaan kuuluvista henkilöistä olisi tarvittaessa mahdollista toimittaa etukäteen tiedoksi varuskunnalle esimerkiksi laitosäänestyksen ajankohtaa sovittaessa. Vastaavasti varuskunnilla olisi tarvittaessa mahdollisuus saada tietoonsa ne henkilöt, jotka olisivat saaneet valtuutuksentoimia vaalitarkkailijoina.”

Vaikutuksista viranomaistoimintaan todetaan: ”Ehdotuksen mukaisen laitosäänestyksen toimittaminen voisi edellyttää vaalitoimikuntaan kuuluvien henkilöiden saattamista äänestyspaikalle ja sieltä pois sekä muuta vaalitoimikunnan ohjeistamista käytännön asioissa. Kulku alueelle, jossa annetaan Puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen varusmieskoulutusta, vaatii asianmukaisen luvan. Kulkulupien hankkiminen vaalitoimikunnalle sekä Puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen henkilöstön ohjeistaminen ennakoäänestyksen toimittamiseen liittyvistä käytännön järjestelyistä aiheuttaa myös joitakin lisätehtäviä Puolustusvoimille ja Rajavartiolaitokselle.”

Puolustusministeriö esittää, että esitöiden muotoilua näiltä osin arvioitaisiin kirjoitettavaksi velvoittavaan muotoon. Varuskunnilla on tarve saada hyvissä ajoin tietoonsa henkilöt, jotka ovat tulossa sotilasalueelle lupien käsittelyn sujuvoittamiseksi ja tarvittavan saattajan tai saattajien osoittamiseksi.

Pääesikunta on puolustusministeriölle antamassaan lausunnossa ehdottanut tarkennettavaksi, että tarkkailu koskisi vain varuskuntien vaalipaikkoja. Ulkomailla oleva merivoimien alus ei ole tässä laissa tarkoitettussa mielessä osa varuskuntaa eikä vaalitarkkailu siellä olisi operatiivisista syistä mahdollista, silloin kun vaalien järjestäminen esim. pitkillä purjehduksilla on välttämätöntä. Pääesikunnan näkemyksen mukaan tämä on hyvä tuoda esiin lain esitöissä.

Kansliapäällikkö

Jukka Juusti

Esittelijä

Emmasofia Wigrén

Jakelu OM Oikeusministeriö

Tiedoksi PLM HO Hallintopoliittinen osasto, Teemu Penttilä
PLM PO Kansallisen puolustuksen yksikkö
PLM Kansliapäällikkö, Jukka Juusti
Pääesikunta